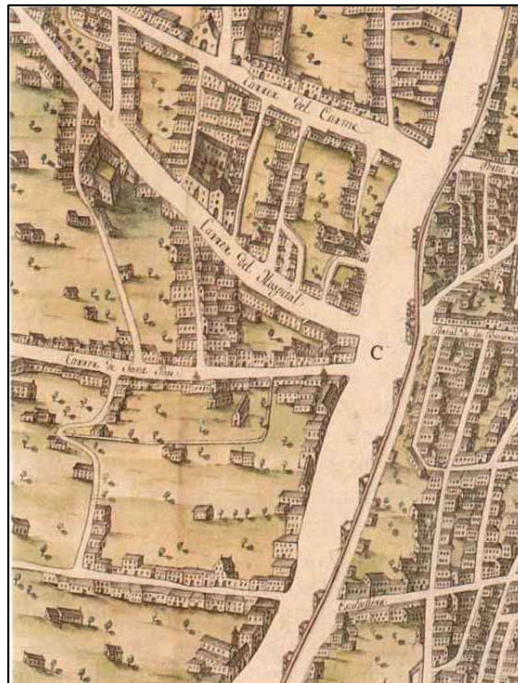

MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA
PREVENTIVA EFECTUADA AL CARRER DE L'HOSPITAL, 1-9,
LA RAMBLA, 71-73.
(BARCELONA, EL BARCELONÈS)

Codi MHCB: 085/06

Dates de la intervenció: 13-30 de juny de 2006

Daria Calpena i Marcos

Mataró, juny 2006

ÍNDEX

1. FITXA TÈCNICA

2. SITUACIÓ DEL JACIMENT

3. NOTÍCIES HISTÒRIQUES I INTERVENCIONS ANTERIORS

4. MOTIVACIONS I OBJECTIUS DE LA INTERVENCIÓ

5. METODOLOGIA

6. DESCRIPCIÓ DELS TREBALLS REALITZATS

7. CONCLUSIONS

8. BIBLIOGRAFIA

9. REPERTORI ESTRATIGRÀFIC

10. DOCUMENTACIÓ GRÀFICA

10.1. Documentació fotogràfica

10.2. Documentació planimètrica

1. FITXA TÈCNICA

NOM DE LA INTERVENCIÓ	Carrer de l'Hospital, 1-9, La Rambla, 71-73
UBICACIÓ	Barri Gòtic, Districte de Ciutat Vella Barcelona
COORDENADES UTM Fus31N amb Datum ED50 (UB/ITC)	X: 430939 Y:4581611 Z: 7,779 m.s.n.m.
CONTEXT	Zona urbana
TIPUS D'INTERVENCIÓ	Preventiva terrestre
CLASSE D'ACTIVITAT	Control i/o excavació
DATES D'INTERVENCIÓ	13 al 30 de juny del 2006
PROMOTOR	FECSA-ENDESA
EQUIP TÈCNIC	Direcció: Daria Calpena i Marcos

2. SITUACIÓ DEL JACIMENT

La intervenció arqueològica de la present memòria es va realitzar a la confluència entre els carrers Hospital i La Rambla, dins del nucli antic de Barcelona, davant del Pla de la Boqueria, en una zona assentada sobre terrenys quaternaris.

Els orígens de la ciutat de Barcelona se situen al Mont Tàber, molt a prop del mar i dominat al sud pel promontori de Montjuïc, que facilita la defensa del seu litoral. Ben aviat, però, els límits s'anaren expandint pel pla, on només s'aixequen, cap al nord, els turons de Monterols, el Putget, la Creueta, el Carmel, la Muntanya Pelada i el turó de la Peira.

Des del punt de vista urbanístic, podem diferenciar tres zones dins la ciutat.:

1. El nucli antic, prop del mar i dominat al sud pel gran promontori de Montjuïc, que restà emmurallat fins la desaparició de les muralles, a mitjans del segle XIX. Aquest espai inclou:
 - a) Un nucli central conegut com a barri gòtic que correspon a la primitiva ciutat romana.
 - b) Un seguit de petites viles al seu voltant que es van formar en època medieval i que van quedar incloses dins el perímetre de les muralles aixecades al segle XIII. Aquestes viles noves són els actuals barris coneguts amb els noms de les esglésies que els centralitzen: del Pi, de Santa Anna, de Sant Pere, de Santa Maria del Mar i de la Mercè.
 - c) Els sectors de la Rambla i el Raval, on es troba la present intervenció, que començaren a ser urbanitzats quan quedaren inclosos dins el tercer recinte fortificat de la ciutat que es bastí al llarg de la segona meitat del segle XIV.
2. Un seguit de pobles que neixen entorn de la ciutat i que n'acabaran formant part a finals del segle XIX.
3. Per últim hi trobem l'Eixample, una àmplia zona quadriculada, de carrers amples, planificada a la segona meitat del segle XIX, seguint el Pla d'Ildefons Cerdà, quan ja s'havien enderrocat les muralles que impediien el creixement urbanístic de Barcelona.

3. NOTÍCIES HISTÒRIQUES I INTERVENCIONS ANTERIORS

El carrer Hospital, que pren el nom de l'Hospital de la Santa Creu creat el 1401, es troba al barri del Raval, situat a l'oest de la Rambla i limitat pel Paral·lel, les rondes de Sant Pau i Sant Antoni.

Les primeres notícies que ens parlen d'algun tipus d'establiment humà a la zona ens porten al Neolític Antic, tal com ho semblen demostrar les restes arqueològiques trobades a la caserna de Sant Pau del Camp. Aquests barris, que resten a ponent de la Rambla, foren, durant molts segles, un conjunt d'horts, camins i rieres, que lentament s'anaven convertint en carrers.

El carrer Hospital, que en època romana formava part del *suburbium* de la ciutat, fou una important via de comunicació de la ciutat des dels inicis, ja que es tractava de la continuació fora muralles del *cardo maximus* que al nord-oest desembocava al Portal de la Boqueria.

El progressiu creixement urbanístic de la ciutat emmurallada obligà ja en època medieval –segle XIII- a construir un altre circuit de muralles que tenia com a límit la Rambla, reafirmant-se el caràcter vial del carrer Hospital en quedar davant per davant d'una de les portes de la ciutat.

Aquesta nova línia no inclogué dins els seus murs la futura zona del Raval, però sí que determinà el seu ús i caràcter. En aquest moment s'intentà utilitzar el Raval com a espai per instal·lar tots aquells oficis o activitats que dins la ciutat emmurallada podien ser molestos o contraindicats (malalties contagioses, prostitució, feines sorolloses, etc.).

Per altra banda, s'hi van començar a instal·lar un nombre important d'ordes religiosos. De la rellevància que prengué la zona en època medieval n'és testimoni el fet que només un segle més tard –finals del segle XIV- Barcelona eixamplà el seu recinte emmurallat per incloure-hi el Raval.

Amb la construcció d'aquest segon recinte fortificat, el carrer Hospital va esdevenir la via que unia el centre polític i administratiu de Barcelona, traslladat de nou a la plaça Sant Jaume, amb el Portal de Sant Antoni.

Entre els segles XV i XVII el barri continuà tenint les mateixes funcions que en època medieval, mantenint un baix poblament i nombroses zones desocupades, i amb preferència en aquest sector de la ciutat s'establiren alguns oficis com són terrissaires i carnissers. Aquesta última activitat apareix situada al Pla de la Boqueria com a carnisseria del Pont de Campderà als documents reguladors de la Mostassafia al segle XV (BAJET, 1998)

S'incrementà el nombre d'edificis destinats als serveis ciutadans i sobretot a les institucions religioses, com a resultat de la contrarreforma. Bona mostra en són les construccions dedicades a la beneficència: la Casa de la Convalescència, la Casa dels Infants Orfes, la Casa de la Caritat, el Convent del Bonsuccés, etc ...

Cal fer menció especial a l'Hospital de la Santa Creu, que dóna nom al carrer, i que començà a crear-se el 1401 mitjançant la unificació en un de sol, d'un seguit d'hospitals depenents tant del municipi com de l'església, entre els quals es comptaven l'hospital d'en Colom, el d'en Guitart, l'hospital de Messells, la casa de Maternitat de Sant Macià, etc... Sota la protecció reial, la iniciativa es cristal·litzà en la fundació de l'Hospital de la Santa Creu.

Als segles XVIII i XIX el paisatge urbà experimentà canvis importants en barri.

L'any 1704 es van començar a endegar projectes per convertir La Rambla en un passeig, plantant-hi arbres. L'any 1775 fou enderrocada la part de les muralles propera a les Drassanes i cap a finals del segle XVIII es va urbanitzar el carrer i la Rambla es va convertir en un passeig.

Al Raval s'obriren nous carrers i famílies burgeses es van instal·lar al barri, portant amb elles les seves indústries, i ocupant les fàbriques i els espais oberts.

Aquest fet provocaria l'aparició i el desenvolupament de l'habitatge obrer, el qual té com a conseqüència una notable transformació del teixit urbà.

L'abandonament de les residències senyorials, el trasllat de les indústries a altres llocs de la ciutat o fora d'aquesta i les diferents onades d'immigració en el decurs del segle XX anaren abocant el Raval cap a la marginalitat.

Pel que respecta als **antecedents arqueològics**, són nombroses les intervencions que s'han dut a terme en aquesta zona, i per aquest motiu només esmentem les que es trobarien més properes a la rasa objecte d'aquesta memòria:

- L'any 1999 amb motiu de l'excavació dels pous per tal d'instal·lar el sistema de recollida pneumàtica als carrer de l'Arc de Sant Agustí i Plaça de Sant Agustí l'arqueòloga Núria Miró va dur a terme una intervenció que deixà al descobert restes d'hàbitat d'època medieval, que és el moment d'ocupació d'aquests terrenys fora ciutat. Per altre banda la localització de diversos enterraments d'inhumació i el fonament d'un mausoleu (segle II dC), sembla indicar que el carrer Hospital, en època romana, era una de les vies que connectava *Barcino* amb *Tarraco*, ja que els enterraments es disposaven al llarg de les vies d'accés a la ciutat.
- Les obres d'adaptació de la normativa i l'accessibilitat a l'estació de Liceu (costat Besòs) de la línia 3 dels FMB que implicaven la instal·lació d'un ascensor i la modificació de les escales d'accés, així com l'ampliació de l'andana de l'estació van motivar diverses intervencions arqueològiques:
 - Entre els mesos de maig i agost del 2005 l'arqueòloga Esther Medina de l'empresa ATICS, S.L. va realitzar el seguiment de les obres davant dels números 65 i 73 de la Rambla, documentant una sèrie d'estructures (murs, dos pous, estructura de combustió) atribuïbles al segle XIV en funció de la ceràmica associada.
 - El gener del 2006 va documentar una estructura a la calçada lateral de la Rambla, al Pla de la Boqueria, obra amb formigó de calç i pedres, amb algun fragment de maó, que fou interpretada com una estructura anterior o integrada a una de les torres del segle XIII del portal de la Boqueria.

4. MOTIVACIONS I OBJECTIUS DE LA INTERVENCIÓ

El seguiment arqueològic de la present memòria es va originar arran d'una obra promoguda per l'empresa FECSA ENDESA (núm. d'obra: E0149614) per tal de realitzar una estesa de cable subterrani. Com que l'àrea afectada forma part d'una Zona d'Interès Arqueològic i d'alt valor històric de la ciutat de Barcelona, es va plantejar la necessitat de realitzar una intervenció arqueològica preventiva.

El control arqueològic de l'obra s'encarregà a l'empresa de gestió arqueològica ATICS, S. L., i l'arqueòloga Daria Calpena en va assumir la direcció tècnica. Els treballs de control es dugueren a terme entre els dies 13 i 30 de juny de 2006, sota la supervisió del Servei d'Arqueologia del Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona. Pel que fa als treballs d'estesa de cable, van ser executats per l'empresa Espelsa.

Amb el seguiment arqueològic, es pretenia, d'una banda, localitzar i documentar possibles restes patrimonials que poguessin veure's afectades per l'actuació urbanística, i, de l'altra banda, i relacionat amb la primera, obtenir la màxima informació possible de l'àrea afectada per tal de complementar els estudis realitzats fins a l'actualitat. En aquest sentit s'ha de tenir en compte que, tal com figura al Projecte d'intervenció arqueològica al carrer de l'Hospital, 1-9, La Rambla , 71-73 del Museu d'Història de la Ciutat:

- a) La zona forma part del *suburbium* de la ciutat romana.
- b) En una intervenció de l'any 1998, dirigida per l'arqueòloga Núria Miró, es documentà un mausoleu d'època romana, de l'alt imperi, en una de les cantonades de la plaça de Sant Agustí, tocant al carrer Hospital.
- c) Es troba en el sector del portal de la Boqueria, en la muralla que delimitava un dels primers recintes murats en època medieval.
- d) La zona es troba al recinte emmurallat medieval, al costat d'una de les vies tradicionals d'accés a la ciutat des d'època romana.
- e) Hi ha antecedents, en la zona del mercat de Sant Josep (la Boqueria), des del segle XI a finals del segle XIII.

5. METODOLOGIA

L'obertura de la rasa es va realitzar de forma manual amb un martell hidràulic per enretirar el paviment del carrer i arribar a la cota desitjada. Un cop localitzades les restes arqueològiques es va procedir a la seva excavació i documentació.

Tot i que es tractava d'una rasa, la metodologia emprada és la mateixa com si es tractés d'una excavació arqueològica en extensió, ja que la tasca de l'arqueòleg continua sent la de recollir la major quantitat de dades possibles sobre les troballes i així poder-ne donar una informació històrica detallada.

Per tal d'aconseguir aquest últim objectiu, cal seguir una metodologia sistemàtica i adequada. La que s'ha realitzat en aquesta excavació s'inspira en el mètode de registre utilitzat per E.C.Harris i per A.Carandini (Harris, 1975, 1977, 1979; Carandini 1977, 1981). Es tracta de registrar objectivament els elements i estrats que s'exhumen, realitzant una numeració correlativa d'aquests, sota el nom d' "Unitat Estratigràfica" (u.e.) que individualitza els uns dels altres. Cada u.e. es registra i s'indica: la ubicació en el jaciment, les seves característiques físiques, la situació en les plantes i seccions i la posició física respecte a la resta d'unitats estratigràfiques amb les quals es relaciona.

Aquest mètode també inclou la realització de material gràfic, el qual està compost per plantes i per seccions, les quals ens donen, respectivament, una visió diacrònica i sincrònica, de les troballes realitzades. I finalment el material fotogràfic imprescindible per a la constància visual dels treballs realitzats.

Cal esmentar també, el tractament que donem al material que ens apareix durant els treballs d'excavació. En primer lloc es renta amb aigua i cada peça es sigla, per tal de deixar constància del seu lloc de procedència (en el cas que ens ocupa el codi del jaciment 085, l'any 2006 i unitat estratigràfica). I en segon lloc, les peces preferents, és a dir, aquelles que tenen forma o una decoració prou important, es dibuixen i reben un número, per tal de que quedin individualitzades.

6.- DESCRIPCIÓ DELS TREBALLS REALITZATS

Els treballs van consistir en l'obertura d'una rasa des del número 7-9 del carrer Hospital fins al número 71 de la Rambla, amb la que fa cantonada. Discorria a 70 cm de la façana aproximadament i la seva profunditat era de 70cm.

La seqüència estratigràfica al llarg de tota la rasa era similar:

Sota les lloses de pavimentació del carrer (**u.e.100**) de 8 cm de profunditat, apareixia la seva preparació de formigó i ferro (**u.e.101**) que oscil·lava entre 15 i 25 cm. Estava cobrint un estrat de sauló (**u.e.102**) relacionat amb els diferents serveis existents (aigua, gas i electricitat).

Al tram de la Rambla, aquest paquet aportat en època recent, sobrepassava l'alçada requerida per ubicar la línia subterrània mentre que al carrer Hospital acabava uns 40cm per sota de les lloses documentant-se el primer estrat que es podria considerar arqueològic, la **u.e.103**. Es tractava d'un nivell de molt poca potència d'argila de color marró fosc de consistència flonja degut a que contenia sorra i que s'havia contaminat del paquet superior.

Estava cobrint una estructura que fou interpretada com un paviment vial (**u.e.104**) del qual es conservava un tram d'uns quatre metres i només un metre aproximadament en bon estat. Estava format per lloses de pedra quadrades o rectangulars amb la superfície allisada i lligades amb morter de calç de color blanquinós.

En la resta del tram les pedres superiors havien estat arrasades i només restava el morter.

7.- CONCLUSIONS

Les característiques de l'obra que motivà el control arqueològic al carrer Hospital i la Rambla fan que els resultats del mateix siguin escassos i aportin poca informació pel que fa a la història de l'indret excavat.

L'única estructura documentada, la u.e.104, que ha estat interpretada com un paviment, s'ha de relacionar amb el caràcter de via de comunicació urbana que el carrer Hospital té des d'època romana.

Tot i que els elements per datar l'estructura són escassos, només tenim les característiques morfològiques del paviment, permeten apuntar la possibilitat que es tracti de les restes de paviment del carrer en època baixmedieval, moment en el qual, amb la construcció del segon recinte fortificat de la ciutat, el carrer Hospital esdevindria la via que unia el centre polític i administratiu de Barcelona (plaça Sant Jaume) amb el Portal de Sant Antoni. Ara bé, donada la poca extensió i entitat de la intervenció, no podem donar més informació sobre l'estructura, la qual també podria pertànyer a alguna reforma d'època moderna i/o contemporània.

Plànol de Barcelona durant el setge del 1697 en el qual es distingeixen la ciutat antiga i la nova separades per la muralla del segle XIII que discorre per La Rambla i englobades dins el segon perímetre medieval.

Història de Barcelona. La ciutat a través del temps. Cartografia històrica.

8.- BIBLIOGRAFIA

- BAJET, M. (1998): Aspectes del comerç a Catalunya en el segle XVI segons els llibres dels mostassas. Servei de Publicacions de la Universitat de Lleida.
- CARANDINI, A. (1997): Historias en la tierra. Manual de excavación arqueológica. Crítica. Barcelona.
- DD.AA.. (1982): Gran geografia comarcal de Catalunya. Volum 8: El Barcelonès i el Baix Llobregat. Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona.
- DD.AA. (1995): La formació de la Barcelona medieval, vol 2 a *Història de Barcelona*. Enciclopèdia Catalana. Barcelona.
- PUIG PUIG i VERDAGUER, F. (1999): "Ciutat i muralla de Bàrcino". A: DD.AA. *Del romà al romànic. Història, art i cultura de la Tarraconense mediterrània entre els segles IV i X*. Enciclopèdia Catalana. Barcelona.
- DURAN i SANPERE, A. (1972-75): *Barcelona i la seva història*. Enciclopèdia Catalana Aedos. Barcelona.
- DURAN i SANPERE, A. (1975): *Història de Barcelona. De la prehistòria al segle XVI*. Enciclopèdia Catalana Aedos. Barcelona.
- FABRE, J : HUERTAS, J.M.^a (1980): *Tots els Barris de Barcelona*, Ed.62
- GALERA, M.; ROCA, F.; TARRAGÓ, S. (1982): *Atles de Barcelona*. Barcelona.
- HARRIS, Edward C. (1991): *Principios de estratigrafia arqueològica*. Crítica. Barcelona.
- HUERTAS, Josefa; RODRÍGUEZ, M (2000): "Muralla medieval de Barcelona: Darreres intervencions arqueològiques". A: *1r Congrés d'arqueologia medieval i moderna a Catalunya. Actes*. Associació Catalana per a la Recerca en Arqueologia Medieval. Igualada. Pàg. 16-23.
- MEDINA, E. (2005): Primer informe d'afectació de la intervenció arqueològica a la Rambla, 65. Metro-Línia 3, Estació de Liceu, Ciutat Vella, Barcelona (codi MHCB 160/05). Inèdit, dipositat al Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona.
- PALET MARTÍNEZ, J.M. (1994): *Estudi territorial del Pla de Barcelona*. Estudis i memòries d'arqueologia de Barcelona, 1. Ajuntament de Barcelona.
- SANTANACH, L. (2006): Informe preliminar de la intervenció arqueològica preventiva efectuada a l' estació de Liceu (Costat Besós) de la línia 3 dels FMB, Barcelona (codi MHCB: 002/06).). Inèdit, dipositat al Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona.

9. REPERTORI ESTRATIGRÀFIC

Nom de la intervenció: Intervenció arqueològica preventiva efectuada al c/ de l'Hospital 1-9, la Rambla 71-73 de Barcelona.			UE : 100	
Sector: RASA		Codi MHC B: 085/06		Cronologia: Època contemporània
DEFINICIÓ :	ESTRAT – Paviment			
DESCRIPCIÓ :	Paviment de lloses de pedra contemporànies. Fa vuit centímetres de profunditat (cota 7.77-7.69 metres snm)			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	101	Es cobert per	
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Nom de la intervenció: Intervenció arqueològica preventiva efectuada al c/ de l'Hospital 1-9, la Rambla 71-73 de Barcelona.			UE : 101	
Sector: RASA		Codi MHC B: 085/06		Cronologia: Època contemporània
DEFINICIÓ :	ESTRAT – Preparació del paviment.			
DESCRIPCIÓ :	Formigó i ferro de les lloses de formigó. Té entre 15 i 25cm de profunditat (cota 9.69-7.49 metres snm)			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a		Es cobert per	100
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Nom de la intervenció: Intervenció arqueològica preventiva efectuada al c/ de l'Hospital 1-9, la Rambla 71-73 de Barcelona.			UE : 102	
Sector: RASA		Codi MHC B: 085/06		Cronologia: Època contemporània
DEFINICIÓ :	ESTRAT – Aportació dels serveis.			
DESCRIPCIÓ :	Paquet de sauló aportat en relació als diferents serveis existents (aigua, gas, llum...) (cota 7.49-7.07 metres snm)			
MATERIAL DIRECTOR :	Plàstic.			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	103	Es cobert per	102
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Nom de la intervenció: Intervenció arqueològica preventiva efectuada al c/ de l'Hospital 1-9, la Rambla 71-73 de Barcelona.				UE : 103	
Sector: RASA		Codi MHCB: 085/06		Cronologia: Època baix-medieval/moderna	
DEFINICIÓ :	ESTRAT – Amortització de l'estructura UE104.				
DESCRIPCIÓ :	Petit nivell d'argila de color marró i consistència flonja. (cota 7.07- 6.97 metres snm)				
MATERIAL DIRECTOR :					
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a		
	Rebleix a		Es reblert per		
	Cobreix a	104	Es cobert per	102	
	Talla a		Tallat per		
	Es recolza a		Se li recolza		
	S'entrega a		Se li entrega		

Nom de la intervenció: Intervenció arqueològica preventiva efectuada al c/ de l'Hospital 1-9, la Rambla 71-73 de Barcelona.				UE : 104	
Sector: RASA		Codi MHCB: 085/06		Cronologia: Època baix-medieval/moderna	
DEFINICIÓ :	ESTRUCTURA – Paviment de carrer				
DESCRIPCIÓ :	Lloses de pedra quadrades o rectangulars amb la superfície allisada i lligades amb morter de calç de color blanquinós. (cota 6.97-6.77 metres snm)				
MATERIAL DIRECTOR :					
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a		
	Rebleix a		Es reblert per		
	Cobreix a	Desconegut.	Es cobert per	103	
	Talla a		Tallat per		
	Es recolza a		Se li recolza		
	S'entrega a		Se li entrega		

9.1. Documentació fotogràfica

Evolució dels treballs davant el número 3-5 del carrer Hospital

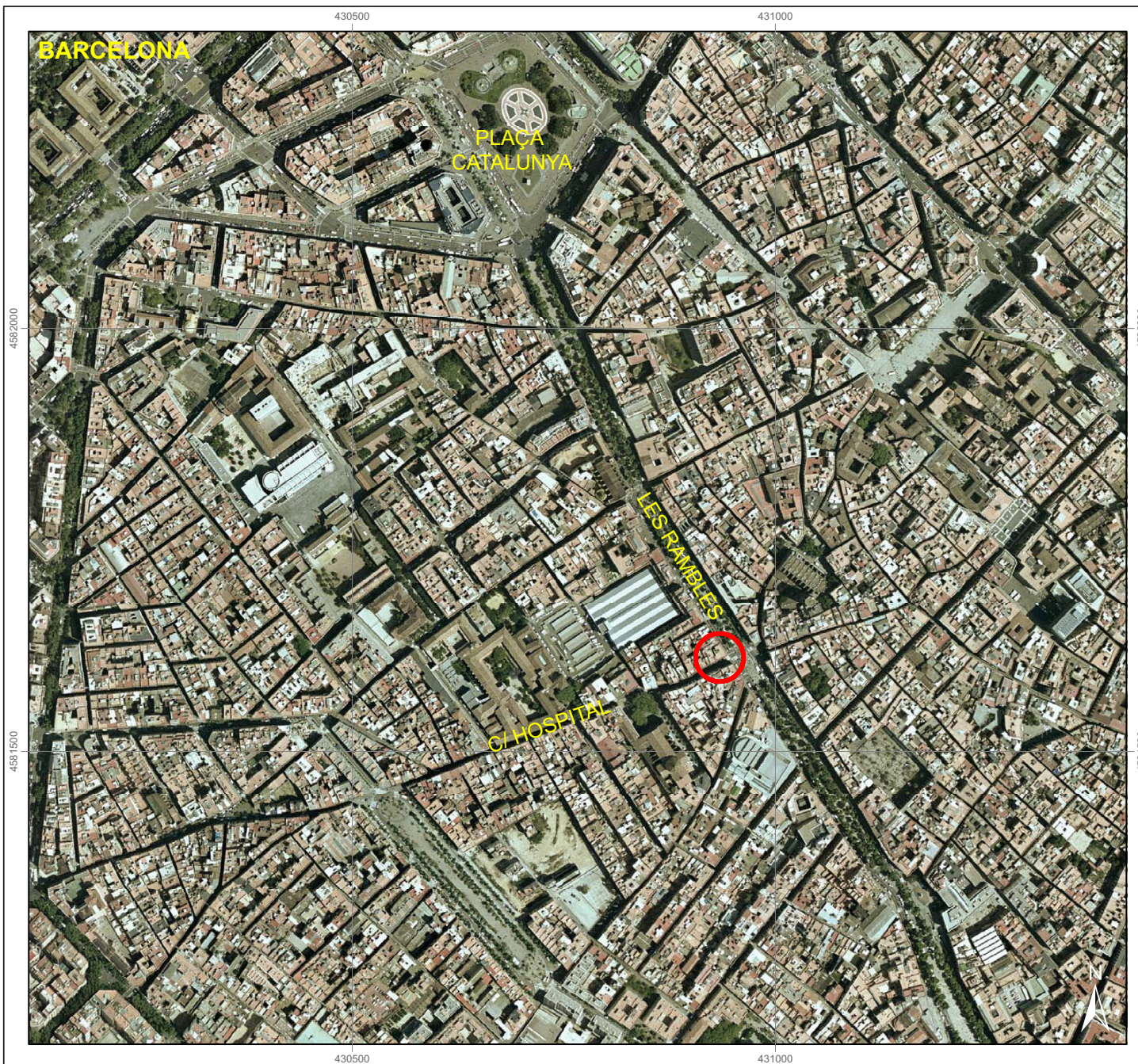
Carrer Hospital amb Rambla.

Estructura UE104 apareguda a la rasa del carrer Hospital.

9.2. Documentació planimètrica

LOCALITZACIÓ GEOGRÀFICA

NOM DEL PROJECTE: INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA REALITZADA AL CARRER HOSPITAL 1-9, LA RAMBLA 71-73 CODI 085/06

MUNICIPI/S: BARCELONA

COMARCA/QUES: EL BARCELONÈS

PROVÍNCIA: BARCELONA

DISSENY I ELABORACIÓ: ALEX MORENO, DAVID SOLER
 BASE CARTOGRÀFICA: INSTITUT CARTOGRÀFIC DE CATALUNYA
 PROJECCIÓ UTM PLUS 31N AMB DATUM EUROPEU DE 1950 (PARÀMETRES ICCUB)

Escala 1:5.000

